

Ung i DSU i 1930'ernes krise- og brydningstid

Af Sigurd Borch

I februar 1931 inviterede min kammerat Egon Madsen mig til Skjern, hvor han havde fået arbejde som førstemand hos købmand Jensens enke. Vi skulle se amatørskuespillet Den røde Smed, som DSU-erne opførte. Det var et meget dramatisk og agitatorisk skuespil, hvor handlingen foregik omkring smedens sølvbryllup. Det var en af datidens arbejderdigtere, der havde skrevet stykket, desværre husker jeg ikke navnet.

Dette skuespil greb mig så dybt, at jeg følte, at jeg måtte være med i arbejdet for en retfærdigere verden. Da jeg kom til Esbjerg igen, meldte jeg mig ind i DSU, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom. Samme aften, onsdag den 11. februar 1931, hørte jeg Jens Jespersen, lokalredaktør for Skjern Socialdemokrat, fortælle om emnet »Hvad får vi for vore skatter?« Alle DSUs møder fandt sted på førstesalen i det gamle eddikebryggeri på Nygårdsvej ved siden af det andet vandtårn i Esbjerg, kaldet »Gryden«. Det ældste vandtårn, Esbjergs vartegn på Bavehøj - er fra 1897, »Gryden« blev opført i 1905 og er nu nedrevet. Vi kunne tydelig mærke eddikelugten under møderne, for vi var vant til den. Det kneb mere for foredragsholderne. Jeg var ikke fyldt 21 år og var meget interesseret i sociale spørgsmål og forsøgte at dygtiggøre mig. Jeg gik derfor med liv og sjæl op i alle arrangementerne.

De ugentlige foredrag var meget alsidige. Som foredragsholdere havde vi mange forskel-

lige, f.eks. bibliotekar Carl Thomsen, der fortalte om litteratur. Han var en dygtig og afholdt mand i Esbjerg. Vi havde den konservative landsretssagfører A. C. Krebs til at fortælle om »Militæret i Danmark«. Den populære og jævne højskolelærer Michael Andersen fortalte om en rejse i Tyskland.

Vi havde også en diskussion om afholdsbevægelsen, hovedsagelig N.I.O.G.T. Der var mange andre interessante foredrag og diskussioner i løbet af denne vinter. Møderne samlede næsten altid fuldt hus, som regel var vi ca. 75-100 deltagere. De blev altid indledt med en sang fra den røde arbejdersangbog, ligesom der blev sunget efter foredraget og efter diskussionen som afslutning. De populære sange var af Oskar Hansen og H. C. Hansen. Vi var næsten lige mange unge kvinder og unge mænd. I april 1931 blev der afholdt en vellykket stiftelsesfest på Palads Hotel med sang, musik og taler, og festen sluttede med bal. Dagen efter fejrede vi digteren Johan Skjoldborgs 70 års fødselsdag. Så sluttede min DSU-tid for denne omgang.

Min soldatertid i Sønderborg

Mandag den 11. maj 1931 stillede jeg på kaserne i Sønderborg sammen med mange andre unge mænd fra Esbjerg. Jeg skulle påbegynde min værnepligt som rekrut nr. 888 i 2. kompagnis 3. deling, maskingeværkompagniet. Det er ikke min mening i denne artikel at beskrive

1. maj demonstrationen i 1933 på Torvet i Esbjerg. Forrest musikdirektør L. A. Rostrup med sit orkester med høje hatte, der efter DSU-erne med stormfaner. Herren med blød hat og frakken åben er formanden for Arbejdernes Fællesorganisation, cigarmager Rasmus Nielsen, kaldet »Rasmus Stivben«. (Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv)

min soldatertid. Kun vil jeg nævne, at jeg hadede militæret med dets kadaverdisciplin og hele den nedværdigende tone befalingsmændene brugte. Det tiltalte mig ikke, og jeg var stærkt påvirket af den opfattelse, at militæret var af det onde. Vi unge socialdemokrater ønskede ikke en gentagelse af 1. Verdenskrig og mente, at internationale konflikter skulle løses ved forhandlinger og diplomati. At det kunne gøres så vi en bekræftelse på i den måde statsminister Th. Stauning løste striden med Norge på i 1931. I juni 1931 erklærede en norsk fangstekspedition et stykke af Østgrønland for norsk og okkuperede det i den norske konges navn. Den

norske regering godkendte tøvende okkupationen den 10. juni 1931.

Statsminister Stauning indstævnedes straks Norge for Den Internationale Domstol i Haag, som efter lange og spændende voteringer gav Danmark ret, og Norge ophævede straks okkupationen. Vi åndede lettet op, vi slap for at komme i krig i Østgrønland mod Norge. Efter sagens endelige afslutning tildelte Christian X statsminister Thorvald Stauning fortjenstmedaljen i guld.

Jeg bestræbte mig også på at undgå at blive taget til befalingsmand. Det ville betyde en forlængelse af soldatertiden på mindst tolv mæne-

der, men det resulterede i, at vores delingsfører, kornet Nielsen, så sig ond på mig og gjorde alt for at gøre livet surt for mig. Jeg følte, at han var ondskaben selv.

En god tid som soldat

Den bedste tid jeg havde som soldat var, da militærlægen en morgen konstaterede, at jeg havde »røde hunde« og derfor blev indlagt på infirmeriet sammen med et par af mine kammerater, der også havde »røde hunde«. Vi fik fjorten gode dage og blev godt forkælede. Netop i disse dage deltog vort kompagni i en såkaldt »Batallionsmarch«, hvor man bl.a. skulle marchere over 60 kilometer med flere overnatninger i det fri. Vi blev udskrevet samme dag, som de andre kom hjem meget trætte og svedige. Uha, sikke en »hørm«, der blev på stuen i mine sarte næseboer.

Senere var jeg uheldig. En dag sidst i september skulle der trækkes lod om, hvem der skulle blive liggende til seks måneders vagttjeneste. Alle, der fik et nummer under 30, skulle blive liggende. Det var med stor spænding, vi lyttede til lodtrækningen. Så råbte befalingsmanden: »888, nr. 9«. Jeg skulle blive liggende. Min skuffelse var stor. Heldigvis lykkedes det mig at sælge mit liggenummer til rekrut 869. Han skulle alligevel blive liggende, fordi han var stukket af til kæresten mange gange og som straf fået tilsvarende antal dage i fængsel, og disse dage skulle han blive liggende. Det kostede mig 125 kr. at ordne den handel.

Jeg var meget heldig. Jeg kom hjem kl. 17 og kl. 19 ringede bogtrykker Kaj Olsen og spurgte, om jeg kunne begynde førstkommande mandag hos bogtrykker L. Olsen & Søn, Kirkegade 5, Esbjerg. Jeg sagde straks ja tak.

Der var stor arbejdsløshed i disse år og det gjaldt også blandt typograferne. Jeg skulle være førstemand, og ugelønnen var 65,00 kr.

Foredrag, diskussioner og studiekredse

Efter overstået soldatertid deltog jeg igen aktivt i DSU-arbejdet. Den politiske interesse var stor blandt ungdommen og navnlig blandt arbejderungdommen, hvilket blandt andet skyldtes den store arbejdsløshed.

Vi havde mange dygtige talere om aktuelle emner og meget livlige diskussioner. Et af de brændende spørgsmål var kvindernes deltagelse i erhvervslivet. Meningerne var delte. Flerparten fandt det forkert, at kvinderne tog arbejdet fra mændene og navnlig fandt mange det forargeligt, at både mand og kone havde arbejde, når arbejdsløsheden var så stor.

Vi havde en ung, energisk DSU-pige til at holde foredrag om emnet »Kvinderne og erhvervslivet«. Hun hed Toni Pavaglio og var godt inde i emnet. Selvfølgelig var hun for, at kvinderne skulle deltage på lige fod med mændene. Toni rejste flere år senere til København, hvor hun blev gift med Peter Grøn. Hun deltog aktivt i fagforeningsarbejdet, kom ind i ledelsen for Kvindeligt Arbejderforbund og sluttede sin karriere som forbundsformand. Højskolelærer Arne Sørensen, der var lærer på Esbjerg Arbejderhøjskole, var blandt de meget benyttede foredragsholdere. Han blev senere kendt som stifter af partiet Dansk Samling, deltog i modstandskampen og blev minister i Befrielsesregeringen.

Arne Sørensen fik jeg et godt forhold til og benyttede ham også som indleder i typograf-lærlingenes studiekredse, hvor jeg var repræsentant for afdelingen.

Folketingsmand Julius Bomholt, der var valgt i Esbjergkredsen, var ofte taler i afdelingen. Han var ungdommens mand. Navnlig husker jeg et foredrag han holdt om »Indtryk fra en rejse i Tyskland«, hvor han fortalte om, hvorledes nazismen begyndte at vise sit frygtelige ansigt. Det gjorde et stærkt indtryk på os.

Typograflærlingenes studiekreds 1939 på Bygningen i Norgesgade. For bordenden sidder formanden Kaj Schultz og yderst til højre studiekredslederen Sigurd Borch. (Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv)

Den kommunistiske leder i Esbjerg, maskinarbejder Peder Mikkelsen, var også inviteret til et af vore møder. Vi havde besøg af forbundssekretær H. C. Hansen, som var meget inspirerende at lytte til. Han blev som bekendt senere en af Danmarks dygtigste statsministre.

Værdifulde studiekredse

Studiekredsene var i høj kurs. Der kunne den enkelte bedre komme til orde end ved foredragsaftener og sætte sig bedre ind i emnet.

Emnerne i studiekredsene var organisationskundskab, møde- og taleteknik, arbejderbevæg-

elsens historie, litteratur m.m. Der var flere studiekredse i gang om vinteren, og de var i høj grad med til at dygtiggøre os og give os baggrundsviden og selvstændighed. På generalforsamlingen i 1932 blev jeg for første gang valgt til en tillidspost i DSU. Med 50 stemmer blev jeg valgt ind i bestyrelsen, og bestyrelsen konstituerede sig med mig som sekretær, en post jeg bestred i flere år. Senere blev jeg også valgt til formand for agitationsudvalget og var med til at arrangere demonstrationer og møder og ikke mindst valgagitation m.m.

Lejrstævner og demonstrationer

I løbet af sommeren 1932 og de følgende år blev der arrangeret mange store stævner i Varde, Ribe, Kolding, Haderslev og selvfølgelig også i Esbjerg. Den største oplevelse blev Socialistisk Grænsesstævne i Haderslev, hvor der deltog mange unge socialister fra Tyskland. Vi kunne tydeligt mærke, at de unge tyskere var forberedt på en hård kamp med kommunister og ikke mindst mod nazisterne. Det gav hele stævnet et præg af alvor, men også en særlig kampvilje.

Selve stævnet var placeret ved Haderslev Dam i en stor teltlejr. Der var forskellige aktiviteter i lejren, som sluttede med en stor demonstration gennem Haderslevs gader med de røde stormfaner i spidsen, musik af et blandet orkester, sang af arbejdersange. På festpladsen var der taler på både tysk og dansk. En oplevelse af de store.

Ved de følgende valg deltog vi i store demonstrationer, møder og plakato-phængning, men i løbet af 30'erne blev tonen og kampen mellem de politiske ungdomsorganisationer hårdere og hårdere. For os DSU-ere var modstanderne navnlig den kommunistiske ungdom og KU, konservativ ungdom. Venstres Ungdom havde ingen betydning, den kaldte vi en »Balforening«

Tonen skærpedes mellem de politiske ungdomsorganisationer

I DSU havde vi alle fra begyndelsen af 30'erne en blå bluse. Det følte vi var en behagelig påklædning, og ingen skulle føle sig bedre klædt end andre. Ungkommunisterne bar en skjorte, der havde et udpræget russisk snit. Senere kom de unge konservative med en påklædning, der havde et meget militært præg. Hvid skjorte, skråræm, langskafede støvler, og helt galt blev det, da Carsten Raft blev leder. Han indførte bidetangen. Den var en slags vå-

ben, som bl.a. skulle bruges til at bide pigtråd over, hvor så siden de ventede at finde den. Dette arrangement gav ham øgehavnet »Carsten Bidetang«. Alt dette var med til at skærpe tonen mellem den politiske ungdom. Jeg husker tydelig et møde, vi havde på Palads Hotel, der var arrangeret af Socialdemokratiet og Den Konservative Vælgerforening. Emnet var sociale spørgsmål.

Fra socialdemokratisk side talte folketingsmand Poul Hansen, der også var DSU, og senere blev minister i H. C. Hansens regering. Fra konservativ side talte Carsten Raft.

Salen var tæt pakket, diskussionen og bølgerne gik højt. Under diskussionen følte jeg også trang til at give mit bidrag og sluttede mit indlæg med at råbe ud over salen: »Pas på ham, han er en ulv i fåreklæder«. Under valgkampen gik det helt galt. Unge DSU-ere og kommunister kom i slagsmål ved plakato-phængningen i København, og en DSU-ere blev dræbt.

Så havde K. K. Steincke fået nok. Steincke var blevet justitsminister, og han fremsatte og fik vedtaget Loven om forbud mod uniformer i politiske ungdomsorganisationer. En lov, der til at begynde med blev modtaget med kraftige protester. Senere måtte man erkende, at den absolut var på sin plads.

Sommer i Sjelborg

DSU-livet var meget andet og mere end valgkamp og agitation. Om sommeren nød vi livet i sommerhuset i Sjelborg. Sommerhuset havde DSU-erne selv bygget sidst i 1929-30. Her havde vi et meget rigt friluftsliv, hvor vi nød kammeratskabet, solen og vandet. Huset bestod af to soverum med køjer, et til de unge piger og et til de unge mænd, et stort fællesrum, hvor vi hyggede os og spiste vore måltider, som vi lavede i et fælles køkken. Søndagsmiddagen bestod ofte af hakkebøf med løg og kartofler.

Tre raske DSU-piger i det tidlige forår 1934. Fra venstre Anna Mathiasen, Toni Pavegljo og Frida Fieue. (Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv)

Her fejrede vi også sankthansaften med bål, tale og sang. Vi foretog lange vandreture til Marbæk og Varde Å. Naturen er meget smuk i Sjelborg og Marbæk området. Tiden gik også med boldspil og andre lege og ikke mindst badning.

En søndag havde vi besøg af en del ældre partifæller, og nogle af dem blev en del forargede over, at vi var så længe om at komme i tøjet igen efter badet. Det førte til en heftig debat

på den følgende generalforsamling i DSU. Heldigvis havde vi Julius Bomholt på vores side, og han fik beroliget de kritiske røster, således at vi igen kunne nyde badelivet og sommerens glæder og tage solbad, som det passede os. Anstændigheden led ingen skade.

Amatørteater og Den Røde Revy

Vi var en del DSU-ere, der var stærkt optaget af at spille amatørteater. Det skete under ledelse af skuespiller Henning Ottosen. Vi opførte mange forskellige stykker. Det havde vi megen glæde af. Det skabte os mange ekstra oplevelser og var til glæde for mange mennesker. Vi kunne som regel samle fuldt hus på Paladshotellet til premieren og den efterfølgende ekstra forestilling.

Navnlig var Den Røde Revy en bragende succes. Det var en satirisk og morsom revy, hvor Oskar Hansen var hovedforfatteren, men vi havde også lokale indslag i de forskellige sketches og sange.

Vi lavede også populære revyviser, som skulle være parodi og modtræk mod de intetsigende popsanger, men som i nogle tilfælde selv blev det. Det gjaldt således en med refrainet »Kan du kysse, så du krøller mine plusfours«. Den blev meget populær. Vi havde også en meget satirisk sketch om digterpræsten Kaj Munk, der på det tidspunkt hyldede »den stærke mand« i sine skuespil. Sketchen hed »Han sidder ved smeltediglen«. En vinter var der en ung dygtig DSU-er på Esbjerg Arbejderhøjskole, der leverede mange gode og stærke satiriske viser og selv skrev melodierne. Han hed Helmer Christensen. En af viserne sang han selv, den hed »Han var en lille fin mand«. Den vise gjorde stor lykke.

Vort arbejde med amatørskuespil og revy resulterede i, at vi stiftede Arbejdernes Teater med mig som formand. Formålet var, at vi skul-

le være til rådighed for fagforeninger og parti-foreninger. Det fungerede godt i nogle år. Vi sørgede bl.a. for underholdningen ved det store 1. maj-møde i forlystelsesstedet Tivoli i Esbjerg i 1935, året efter sømandstrejken og det store slagsmål med politiet i 1934. Statsminister Thorvald Stauning og Dansk Arbejdsmandsforbunds formand Axel Olsen talte. Jeg kan huske, at jeg var meget stolt over at skulle deltage i den efterfølgende frokost med Stauning og Axel Olsen sammen med min kæreste Lilly. Jeg deltog også i et amatørskuespillerkursus på Brøderup Højskole i Tappernøje, hvor kgl.

skuespiller Kaj Holm, sceneinstruktør Robert Schmidt og lederen af Dansk Skolescene Thomas P. Hejle var de dygtige ledere og instruktører.

Den ny lærlingelov

I januar 1937 fremsatte socialminister Ludvig Christensen et nyt forslag om Lov om lærlingeforhold. Det var ændringer til en ny lærlingelov. De fremkaldte megen diskussion og mødte stor modstand blandt arbejdsgiverne. Vi DSU-ere gik stærkt ind for de forbedringer, det ville give lærlingene.

Valgagitation til kommunalvalget marts 1933. Agitatorerne er maler Olsen og Hans Holm sammen med DULs orkester. I baggrunden Esbjergs gamle administrationsbygning på hjørnet af Torvegade og Danmarksgade. (Foto: Esbjerg Byhistoriske Arkiv)

Der blev arrangeret et møde på Esbjerg Tekniske Skole, hvor formanden for Esbjerg Håndværker- og Industriforening, malermester Carl Geertsen, og jeg fra DSU skulle indlede og diskutere emnet. Der var god tilslutning til mødet, og jeg gik meget kraftig ind for de ændringer, der var i lovforslaget, der ville betyde bedre forhold for lærlingene. Navnlig støttede jeg forslaget om, at lærlingene skulle gå på dagskole i stedet for om aftenen. Det ville være et stort fremskridt. Det kunne Geertsen ikke anbefale, tværtimod var han meget betænkelig ved denne ændring. Han mente ikke, at virksomhederne kunne klare de forøgede udgifter samt undvære lærlingene, når de skulle i fagskole om dagen. Han anbefalede fortsat den gamle mesterlære, men det skete dog ikke. Loven blev vedtaget den 7. maj 1937.

Malermester Carl Geertsen og jeg fik flere år senere et godt samarbejde i Teknisk Skoles bestyrelse, hvor han var formand og jeg valgt ind af Esbjerg Byråd.

Ungdomshjemmet

Efterhånden følte vi DSU-ere, at forholdene på det gamle eddikebryggeri blev for dårlige, og vi fik støtte fra ledende ældre partifæller. Der blev sat indsamlinger i gang, som skulle skaffe penge til at bygge et nyt ungdomshjem. Der blev afholdt flere basarer på Palads Hotel, der blev fremstillet mærker på 25 øre, 1 krone og større beløb. DSU-ere foretog faste ugentlige besøg hos partifæller og kammerater for at kræve ind. Til sidst lykkedes det at komme så vidt, at en grund i Norgesgade 51 blev købt, og i september 1936 kunne statsminister Thorvald Stauning foretage grundstensnedlæggelsen. Stau-ning var da på vej til politiske forhandlinger i England. Byggeriet fortsatte, men der var ikke penge nok til at bygge ungdomshjemmet, som arkitekten J. B. C. Øhlenschläger havde tænkt

sig, så salen måtte opgives. Ungdomshjemmet kom aldrig til at fungere, som vi havde ventet det. Vi følte os fremmede og følte, at det ikke rigtig var vores eget. DUI havde lokaler i kælderens, og partiet holdt også til i bygningen. Der var en vært, der styrede det. Nej, vi følte os ikke hjemme. Desværre gik det meget ud over aktiviteterne, og tilslutningen blev mindre. Vi savnede den begejstring, vi havde i vore egne gamle lokaler på Nygårdsvej.

Afslutning

På DSUs kongres i Århus i påsken 1940 - et par uger før besættelsen - vedtoges en udtalelse, hvori siges, at »nu mere end nogensinde, stilles der krav om sammenhold, samarbejde og ofervilje af alle og ikke mindst ungdommen for at værne vort lands frihed og selvstændighed og for at bevare Danmarks politiske og sociale demokrati.«

Heldigvis skulle det vise sig, at de dårlige tendenser, som den konservative ungdom havde vist kort forinden blev trængt i baggrunden. Da det kom til stykket stod KU på linje med DSU, Venstres Ungdom, Radikal Ungdom og Retsforbundets Ungdom.

Disse fem demokratiske politiske ungdomsorganisationer fandt sammen. Dansk Ungdomssamvirke blev oprettet. Professor, dr. theol., Hal Koch blev valgt til formand i oktober 1940. Det blev et godt valg. Hal Koch havde fremragende evner til at gøre dette meget vigtige arbejde: At holde sammen på den danske ungdom og forsvare og fremme de politiske og demokratiske rettigheder.

Sigurd Borch, Spangsbjerg Kirkevej 22, Esbjerg. f. 1910. Tidl. direktør og medstifter af Esbjerg Ugeavis.

Forfatter til »En Esbjergdreng fortæller - om løse typer og aviser« (Historisk Samfund 1986) og »Sidste kapitel, et nyt begynder«. Udgivet af Esbjerg typografiske Laug 1996 samt artikel i Fra Ribe Amt 1992.